

חדש

תוס' בקלות

מאת

ישיבת ההסדר 'שבות ישראל' אפרת

עורך: ר' הלל ברק

מסכת עבודה זרה

פרק א'

© ישיבת שבות ישראל 052-6071090

הקדמה ומקראה

על מנת להקל על לומד הדף היומי והלומד בכלל, ללמוד ולחזור על דברי בעלי התוספות, הוחלט להוציא לאור חיבור זה-מטרתו של החיבור היא לאפשר **לכל אדם** שלומד דף יומי או את המסכת המדוברת ללמוד את דברי התוספות בקלות. לשם כך מבואר כל דיבור במקומו בבחינת דיבור דבור על אופניו (עיין משלי כ"ה י"א) וכל קטע בתוך דיבור המתחיל מחולק ע"פ שיקול דעת ומסומן בשתי מילים ו... (שלוש נקודות) ביניהם כך שהביאור לאחריו יתייחס לאותו קטע בין שני המילים שתחמות את שלוש הנקודות.

בחיבור זה יתכנו ויש סבירות גבוהה להניח כי ישנן טעויות, כל אדם המוצא טעות מעין זו או שיש לו בקורת בונה **מתבקש בכל לשון של בקשה** לשלוח את הארתו אליי לכתובת הדואר האלקטרוני tosfot@gmail.com

שלמי תודה להוריי היקרים, נפתלי ולינדה, שגודל עוצם השקעתם בחינוכנו וגידולנו היו תמיד מעל לנתפס, שהקב"ה ישלח להם בריאות ואריכות ימים ואיני מאריך כי כבודם תמיד היה "הסתר דבר" (עיין משלי כ"ה ב').

למורי ורבי ראש הישיבה הרב יהושע בן מאיר שגידלנו בדרך אמת והכניס בנו אהבת תורה ללא גבול, אם ייתן איש את כל הון ביתו באהבה שאוהב ראש הישיבה את התורה בוז יבוז לו (עיין ויקרא רבה פרשה ל ד"ה ולקחתם) ולכל תלמידי הישיבה תודה על השעות במחיצתכם שהיא תמיד נעימה ומלמדת.

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

**סיכומי תוס' מסכת עבודה זרה – פרק א'
עורך: ר' הלל ברק**

דף ב.

תוד"ה לפני-ע"ז היא המשך של מסכת סנהדרין שם מדובר על עבודה זרה אלא שבאמצע נכנסו מכות ושבועות כי שייכים לדברים שקורים בתוך ביה"ד ואחר כך חזר התנא לסדרו(עבודה זרה)

תוד"ה לפני אידיהן שלושה ימים-לפעמים שונה מספר אחרי השם עצם כמו כאן(אידיהן)ולפעמים לפני

תוד"ה אסור-פ"ה...להם-רש"י כתב שטעם האיסור הוא משום שהגוי ילך ויודה לעבודת כוכבים שלו תוס' מנסה לבסס את ההיתר בימינו על חשש איבה של הגוי אך חוזר בו וקובע כי סיבת ההיתר היא או כי אנו יודעים שהגויים שביננו אינם עובדים עבודת כוכבים או שזו רק חנופה וזה מותר(ע"פ הירושלמי) ר"ת...לאותו דבר-ר"ת אומר שכול איסור הסחר עם הגויים הוא רק בדברים שהגויים מקריבים לע"ז ולא

סתם מסחר

ומיהו נכון...הנאתם-גוי המבקש הלוואה לצורך הקדש הכומרים

דעה ראשונה בתוס':יש להחמיר

דעה שניה-ר' אלחנן:מותר כי זה לצורך הנאת הכמרים ולא לצורך ע"ז

תוד"ה להלוותם-ר"ת מתיר להלוות לגוי בריבית

תוד"ה ולפרוע מהם-למעשה מתיר התוס' להיפרע כול חוב מהגוי אפילו יד ישראל תקפה ואפילו יש משכון מפני שהיהודי מציל מיד הגוי כי עשוי לכפור לו את חובו אע"פ שבירושלמי כתוב שאם יש משכון אין להיפרע מהגוי

תוד"ה מ"ט-פרק...הווי-הווי-כאן יש משמעות להבדל בין אידיהן בא' לעידיהן בע' לכן מדקדקת הגמ' אבל כשאין הבדל במשמעות היא לא מדקדקת

אכן קשיא...עדיף-תוס' מעלה אפשרות שסיבת הקושיא למה שנה בא' (מי ששנה אידיהן) ולא בע' היא לא שוני במשמעות אלא כי לשון עדות יותר מסתבר וחוזר בו ודוחה את זה מכוח העובדה שהגמרא שאלה אחר כך למה לא שנה בא' (מי ששנה עידיהן)ומסיק התוס' כי בהתחלה יותר הסתבר בע' כי כך כתוב בתורה ולבסוף חשב שעדיף בא' שהוא לשון שבר.

דף ב.

תוד"ה רומי חייבת-רומי נקראת גבול רשעה ותרגום רשעה חייבת

תוד"ה אמר-הקב"ה שואל את רומי אילו מעשים לטובת העולם עשו בכל דור

תוד"ה שווקים-זונות זה אפשרות אחת לומר שעשו לצורך עצמם ולא לצורך ישראל והוא הדין סחורה וכל דבר אחר שלא עשו בשביל ישראל

תוד"ה וארו-בבל לא נשנתה קודם אע"פ שנמשלה לאריה שהוא מלך החיות עדיין דב עז יותר ובעל תחבולות ור' יהודה אומר כי בבל אבדה חשיבותה והיא אומה שפלה ופרס עדיין חשובה ותהיה חשובה עד סמוך לביאת המשיח

תוד"ה הרבה-אע"פ שהרומים גם עשו גשרים הפרסיים עשו יותר גשרים

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

תוד"ה ואנן בנין-הפרסיים לא ציינו שבנו את בית המקדש כשנשאלו למעשיהם כי זה מעשבה חד פעמי והם נשאלו מה הם עשו על פני כל דור ודור

תוד"ה מאי-השאלה היא למה לא הזכיר דווקא את בבל ויוון שהם מלכויות ששיעבדו את ישראל ולא על כל 70 אומות העולם

תוד"ה משכא מלכותייהו עד דאתי משיח-פרס תפול בידי רומי קצת לפני ביאת המשיח

תוד"ה מאי-פארן...סיני פארן-לרשי לא גורסים מאי בעי בתימן כי היא מארץ שער והסיבה שלומדים את פארן מהפסוק בספר בחבקוק ולא מהפסוק בספר בדברים כי את הפסוק בדברים ניתן לדרוש כמו הגמרא בב"ק שהקב"ה הפקיע את ממון הגויים. ור' אלחנן...דחבקוק-ר' אלחנן אומר שיש לגרוס גם מאי בעי בתימן ואין מדובר על שם המקום בארץ שער אלא שבא מדרום שהוא תימן ולכן למדנו מהפסוק בספר בחבקוק ששם בא מדרום משא"כ בפסוק בספר דברים

דף ג.

תוד"ה כהנים-משמע...בזוי-ר"ת אומר שגויים נקראים האדם בה"א הידיעה או שנקראים אדם לשלילה כגון להבדיל ממלך או כדי לבזותם וא"ת...הארכת-ר"ת גם מוסיף שגויים נקראים בני אדם במשמעות של צאצאי של אדם הראשון

תוד"ה שאפילו-גוי מתעלה למעלת כהן גדול רק בלימוד 7 מצוות בני נח ולא בשאר התורה אותה הוא אסור ללמוד

תוד"ה הרי-גוי שעוסק בתורה (ב7 מצוות בני נח) הוא רק ככהן גדול אבל אם הוא ישראל אפילו ממזר הוא גדול יותר מכהן גדוחל עם הארץ

תוד"ה גדול-המצווה מקפיד יותר על מצוות בוראו ולכן גדול ממי שאינו מצווה ועושה

תוד"ה נוגעים-שמים וארץ נוגעים בעדות אע"פ שקיומם של השמים וארץ מוכיח את קיום המצוות של בני ישראל זה לא מכשיר את העדות או בגלל שקיומם של שמים וארץ הוא מכוח קבלת המצוות ולא מכול קיום המצוות

תוד"ה יום השישי-גם לדעה שבז' בסיוון נתנה התורה יום השישי קובע כי מורידים את היום הראשון של סיוון שבו הגיעו ישראל מהדרך ובו לא אמר להם הקב"ה דבר או כי ביום שישי הייתה אמורה להינתן התורה אלא שהוסיף משה יום מדעתו

תוד"ה שלא השתחוו-ר"ת אומר שהצלם של נבוכדנצר לא היה עבודה זרה אלא אנדרטה לכבודו ולכן מותר היה להשתחוות לו

תוד"ה יבא-בלדד צופר ואליפז לא נמנו כסדר אצלנו בגמרא ואין דרך הגמרא להקפיד בזה

תוד"ה היום-היום לעשותם שמשמעו היום ולא מחר הוא פסול בקיום מצוות ולכן הקפידו על אנשי יריחו שלא היו מפסיקים בקרית שמע בין המילה "היום" ל"על לבבך" אבל היום שמשמעו בעולם הזה הוא נכון כמו אצלנו בגמרא

הנהלת ישיבת שבות ישראל

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

דף ג:

תוד"ה ומניחין-בירושלמי בברכות מפורש הפסוק שמוסרות זה תפילין ועבות זה ציצית

תוד"ה אין-מה שכתוב שהקב"ה חייך ואמר נצחוני בני אינו צחוק ממש אלא בדיחות הדעת
תוד"ה שניות-"ממקומו" שאומרים בקדושה של מוסף אינו מהסיבה שתפילת מוסף היא בדרך כלל בשלוש
שעות שניות של היום כי למסקנה הקב"ה דן בשלוש שעות ראשונות

תוד"ה אם-פשט הכתוב הוא שאם נשכח את ירושלים ונשיר שיר ה' על אדמת נכר לא נצליח לנגן כי ימינו
תשותק ולא נוכל לשיר בפה כי לשוננו תדבק לחיכנו

תוד"ה הקוטפים-פשט הכתוב מדבר על העניים שאוכלים עלים של עץ ליד העץ ולא בבית

תוד"ה הכל-כל מה שקורה לאדם אינו בשליטתו להיזהר ממנו למעט חום וקור

תוד"ה שומר-והא...הצינה- שייך לברך אדם שיתן לו הקב"ה אמצעים להתמודד עם החום והקור
והא...קרה-אם אדם מסתובב בחוץ אין בגד שיציל אותו מחום ולכן רבי ברך את אנטוניוס שהקב"ה יכסה
את השמים בעננים כשהוא הולך בדרך היות ואין אמצעים שישרו עליו בדרך מחום
והא...והרע-הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים זה על רגע יצירת האדם ולא על מהלך היום יום

דף ד:

תוד"ה חימה-החימה שהרג משה מאוחר יותר אינה החימה שאותה נשבע הקב"ה שאיננה

תוד"ה והיינו-

רש"י-ר' אלכסנדר חידש שהקב"ה לא בא בטרונאי עם ישראל אבל עם הגויים בא בטרונאי
ר"ת-ר' אלכסנדר חידש שהקב"ה אינו בעל חימה על ישראל אבל כן בעל חימה על הגויים

תוד"ה בניגני-מעשים שלהם(רש"י כתב שמסתכל בספר מעשיהם של הגויים)

תוד"ה שהיה-חובת המחאה קימת תמיד חוץ ממקרה שבו ידוע שלא יתקבלו דברי המחאה שאז נאמר
"מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים"

דף ט:

תוד"ה ויודע-הגמרא הניחה שהוא יודע דעת עליון מעצמו ולא מנבואה ולכן הקשתה איך ידע דעת עליון
מעצמו ודעת בהמתו לא ידע

תוד"ה רגע-תוס' אומר שניתן לקלל באותו רגע של זעם ולומר "כלם" והקב"ה גרם לבלכם לומר מלך ובשם
ר' אליהו אומר התוס' שצריך רק להתחיל את הקללה ברגע הזעם ואז ניתן להמשיך ללא הגבת זמן

תוד"ה ומנלן-הגירסא היא שנאמר "כי רגע באפו" ולא מנלן דרגע כי מימריה(אורך הזמן שלוקח לומר את
המילה "רגע") כי הפסוק מלמד על אורכו של רגע ואם נעמיד את הגירסא על השאלה יצא שלא קיבלנו
תשובה בגמרא ואיננו יודעים מנין שרגע הוא כמימריה

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

תוד"ה בתלת-בשלוש השעות הראשונות הכוונה היא לסופן של שלוש השעות

תוד"ה **שמע מינה**-אם מדובר בגוי ר' יהושע בן לוי ניסה לקלל שיוזק ולא התכוון להורגו בקללה ואפילו אם נגרוס שקילל מין עדיין חזר בו אע"פ שמורידין ולא מעליין(מותר להורגם)לא ראוי לדחוק את הקב"ה לעשות כן על ידי קללות

תוד"ה **כיוון-ר"ת** אומר שאם התפילה היא בזמן של הציבור אך לא עם הציבור היא לא נדחית אבל תפילה עם הציבור ממש היא בדרג גבוהה יותר והיא מתקבלת ממש(לא רק שאינה נדחית)

דף ה.

תוד"ה **וצריכא-יש** צורך לפרט שגם יחיד וגם ציבור יכולים לחטוא ולשוב בתשובה

תוד"ה **שאלמלא-ואע"ג**...בתוכו-מה שאומרים נח לאדם שלא נברא משנברא זה לפני שנולד אבל אם הוא צדיק טוב לו שנברא ועוד...שפיר-למסקנת הגמרא אצלנו שהיה נברא בכל מקרה אלא היה כמי שלא נברא ודאי יש להודות לאבותינו שחטאו ונתנו משמעות לחיינו(עיין רש"י ד"ה כמי)

תוד"ה **אין-וא"ת**...בגוף א'-גם אם יולידו גויים זה לא מכלה את נשמות ישראל שבגוף ולא מקרב את הגאולה כי נשמות הגויים וישראל הם לא מאותו גוף והא...יהיו-מה שאישה תלד לעתיד לבוא זה נשמות וגופים אחרים

תוד"ה **כי-פירוש הפסוק** הוא שהמשיח מתעכב בשל הנשמות שהקב"ה עשה

תוד"ה **אלא-דליכא**...כבתחילה-דתן ואבירם ירדו מנכסיהם ולא יתכן שהיו סומין כי בעדת קרח כתוב העיני האנשים ההם תנקר ודתן ואבירם בכללם מכאן שלא היו עוורים ולא יתכן שהיו מצורעים כי היו בתוך המחנה ושלא היו להם בנים לא יתכן כי זה לא היה מרחיק אותם מהמלכות וי"מ...ממונם-משמע שירדו מנכסיהם כי כול יתר החשובים כמת עדיין יכולים להזיק ע"י ממונם ופשטיה...מצרים-פשט הפסוק הוא שמדובר במלך מצרים

תוד"ה **כפויי-ישראל** נקראו כפויי טובה כי לא רצו שה' יתן להם לב טוב לעבדו כדי שלא יהיו חייבים לו טובה על זה שנתן להם לב לעובדו

תוד"ה **עד-פרש"י**...ובמרגלים-אע"פ שגם משה רבינו לא נזכר בטובה של הקב"ה עד 40 שנה הוא עצמו לא נכשל בכפיות טובה לכן לא היה עליו לשים לב לטובתו של הקב"ה משא"כ ישראל שחטאו בעגל ובמרגלים שנכשלו בכפיות טובה

ור"י...הוכיחם-משה הקפיד רק אחרי 40 שנה כי הבין שזה לא מצד שאדם לא יורד לסוף דעתו של רבו אלא רק בגלל כפיות טובה(שונה מההסבר הראשון בתוס' ומרש"י)

דף ה.

תוד"ה **יצרם-מי** שלומד תורה הוא זורע על כל מים ולכן בכוחו לשלח את הרגל שהוא היצר הרע שנקרא אורח(מומלץ לעיין במהר"ם על התוס')

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

תוד"ה ומי-רש"י הסביר שהגמרא מקשה שאין הרגל של טרדה לקראת חג מעבר ערב החג וענתה הגמרא שאם צריך רק לאכול מספיק יום אבל לקרבן צריך 3 ימים ולכן אסור לשאת ולתת עם הגוי 3 ימים קודם ליום אידם כי הוא כבר חושב על ה"עבודה זרה" שלו וילך להודות לה על העסקה

תוד"ה ערב-הא...בסעודות-הסיבה שבחג ראשון של סוכות לא מרבים בבשר היא כי טרודים בסוכה ולולב ואין זמן לזה וי"מ...וכריתות-הסיבה שבימים אלה מרבים בבשר בהמה היא חיובית לכול יום יו"ט אחרון של חג-גל בפני עצמו והקרבות ביום זה הם כנגד ישראל ובשאר החג הם נגד 70 אומות העולם ערב פסח-חג גאולת ישראל עצרת-כי כולם מודים שיש עניין החגיגה גשמית ביום מתן תורה ר"ה-סימן טוב לתחילת השנה

תוד"ה וכדברי-הקושיה לדברי חכמים לדחות את יו"כ שחל ביום שני שמא ישחט בן עוף בשבת(לצורך ערב יו"כ שיוצא ביום ראשון)לרבי יוסי הגלילי ולא מקשה אצלנו לדחות את 4 מועדים אלו אם חלים ביום שני לפי כל הדעות(לא רק לר' יוסי הגלילי)כי החשש הוא דווקא בשחיטת עוף שלא דורשת עיסוק מרובה אבל כדי לשחוט בהמה יש צורך בפעולה מתמשכת שתוך כדי הפעולה השוחטים יזכרו ששבת היום

תוד"ה והתנן-עיקר החיוב של דרשה קודם לפסח 30 יום הוא מצד הקרבן ובימינו זה נוהג אע"פ שכבר אין חיוב של קרבן פסח

תוד"ה מנין-פירוש...קרבן-בבמה של גויים יכולים להקריב הגויים בעלי מומין שאינם מחוסרי איבר אך לא בביהמ"ק שם כפופים לדיני במומין שיש לישראל וא"ת...להקרבה-מה שנאסר על נח להכניס לתיבה נאסר בהקרבה רק אם אין סיבה אחרת לאיסור הבאתם אל התיבה כמו בזקן וסריס שאינם ראויים לקיום העולם וגם מזה שהכניס בהמה טמאה אין ראייה שמותר לבן נח להקריב כי מין של בהמות טמאות אפילו לשלמים לא ראוי לכן לא שייך להתירו לבן נח שיקריב ממנו בבמה

תוד"ה מנין(השני)-יש...קחשיב-הסיבה שציווי לא להקריב מחוסר איבר לא נמנה במצוות בני נח היא כי מדובר במצוות עשה ושבע מצוות בני נח הם מצוות לא תעשה והא...נאמרה-הסיבה שהיה צורך למעט מקרבן עוף מחוסר איבר למרות שנאסר לגוי הוא כי הייתי חושב שדווקא בהמה אסור מחוסרת איבר אבל לא עוף או כי הייתי דורש לאסור עוף מחוסר איבר דווקא לישראל ולא לבן נח

דפ"ו

תוד"ה אלא-למי סובר ש"טרפה חיה"(לא הכרח תמות כתוצאה מהפגיעה שהפכה אותה לטרפה-ה.ב.)פירוש המילים "מכול החי" הוא שהבהמה כולה בריאה(חיה)ולא טרפה שבדרך להתנוון ולמות וזה מיעוט יותר פשוט וברור מאשר מחוסר איבר שכן הוא כולו בריא רק שאיבר אחד חסר לו(וכן פירש רש"י לקמן נא. ד"ה דלמא)

תוד"ה איתך-ומ"מ...העולם-מ"איתך" אין למעט מחוסר איבר ובעל מום כי הקריטריון בתיבה הוא קיום העולם מיהו...הר"י-טרפה ממעטים מ"איתך" וצריך גם את "מכל החי" כי אם היה כתוב רק "איתך" היינו ממעטים מחוסר איבר שהוא מאוס ולא טריפה שאינה ניכרת לעין במקרים רבים

העמוד האמצעי של התורה

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

והא...לעיל-"מכול החי" יותר מסתבר למעט טריפה ולא מחוסר איבר(בלימודים מפסוקים שונים יתכן סבירות שונה מה ניתן למעט מהפסוק בעדיפות מוקדמת יותר(טריפה או מחוסר איבר)

תוד"ה **ודלמא**-האפשרות שנח היה טריפה היא דווקא למי שסובר ש"טריפה חיה" כי נח חי שנים רבות אחרי המבול(תוס' דוחה אפשרות שנח חשב שהוא טריפה כי לא נצטווה על טריפות שלא בולטות(מסברא))

תוד"ה **תמים**-למרות שנח היה תמים עדיין הייתי חושב שקרבן מה שנאסר זה דווקא בעל מום שניכר אבל לא טריפה שאינה ניכרת לכן צריך את הדרשה של "מן הבקר" למעט את הטריפה

תוד"ה **והשתא**-למי שסובר שטריפה אינה יולדת והתמעטה מכניסה לתיבה ומקרבן מכוח המילים "לחיות זרע" לומד מהמילה איתך"שהבהמה טפלה לאדם"

תוד"ה **ואי-פי'**...הו-הקושיה היא שאם נחשב גם את יום אידם כחלק מהשלושה ימים מה ששונים אח"כ קלנדא שיוצא 3 ימים לא יתכן כי החג הוא 8 ימים ועוד 2 ימים קודם זה יוצא 10 ימים וצ"ל...הימים-חייב להיות הפרש בין "קלנדא" ל"סטרוורא" של יומים כדי שיצא 10 ימים של איסור מכוח ה"קלנדא" ולכן צריך שני ימים נקיים לפני "קלנדא"

תוד"ה **אלא-תוס'** מקשים מדוע הגמרא לא אומרת שהמשנה גם סוברת שהשלושה ימים זה לא כולל יום אידם ממה שכתוב שלוש ימים קודם ולא שני ימים קודם

תוד"ה **הן-הסיבה** ששמואל צריך לומר לנו שלר' ישמעאל נוצרי אסור לעולם היא כי היינו חושבים להתיר כי זה אסור לעולם מו"מ עם נוצרי או שלא נחשוב שסובר שלא צריך גם שלוש ימים אחרי אידם או ללמד אותנו שיום ראשון הוא יום אידם

תוד"ה **או-במקח** יש לפני עורך כי ממציא לו מעות לקנות צרכי עבודה זרה

דפ"ן

תוד"ה **מנין-נאיסור** להושיט לאדם הוא בכול מקרה בו יש חשש שיעבור על איסור בין אם הדבר שייך לנמסר ובין אם לא בין אם הוא ישראל ובין אם הוא גוי למעט אם יוכל לקחת את הדבר בעצמו

תוד"ה **תניא-ההלכה** היא שאם אדם נשא ונתן עם הגוי אסור לו להנות מאותה סחורה(כר' יוחנן)

תוד"ה **לא-מה** שנאסר דווקא דבר המתקיים זה במכירה לגוי אבל לקנות מגוי דבר שאינו מתקיים חמור יותר מדבר המתקיים

תוד"ה **אבל-לפי ר'** תם שמותר קניה מגוי צריך לומר שכאן האיסור הוא לקבל מתנה מגוי והאיסור הוא בין בדבר המתקיים ובין בדבר שאינו מתקיים

תוד"ה **אמר-אביי** הביא את הסיבה של גזירה ולא את הסיבה במשנה של "שמח לאחר זמן" כי ביום אידו לא יהיה שמח אם יפרע בו ביום אבל לפי כולם שורש האיסור ליפרע הוא מצד השמחה(כמו שכתוב במשנה)

תוד"ה **אלא-מכאן** יש ראייה לר"ת שהמשנה מדברת רק על הלוואה בלי ריבית אבל להלוות לגוי בריבית מותר(דף ב. תוד"ה להלוותם)

דף ז.

תוד"ה רבי-לפי ר' תם:

שיטת רבי מאיר: שינוי קונה דווקא בשוגג אבל אם אדם גזל במזיד שינוי לא קונה
שיטת רבי יהודה: אם אדם התכוון לקנות שינוי קונה ואם לא התכוון לקנות אלא טעה שינוי לא קונה

תוד"ה פשיטא-הקושיה של הגמרא היא לא בגלל הצורך לפסוק במקרה של מחלוקת ואח"כ סתם משנה כי יש דעות שאין הלכה כסתם אלא הקושיה היא שיש כאן יחיד מול רבים והלכה היא כמו הרבים ואין צורך לפסוק כמותם (סתם משנה זה הרבים כאן)

תוד"ה משום-רש"י לומד שהדין של "כל המשנה ידו על התחתונה" נפסק להלכה מכוח שכנותו לביטוי "כל החוזר בו ידו על התחתונה" ותוס' אומר שזה מכח הלשון של "כל" שזו לשון של הלכה פסוקה

תוד"ה הנראה-ר"י מסביר שנראה שתעמוד עמי הערב(לכאורה כוונת התוס' היא נגד רש"י שהזכיר מלאכה בפירוש בדברים שאומר לחברו ותוס' לא הזכירו-ה.ב.)

תוד"ה הנשאל-וא"ת...ביד-מותר לשאול חכם אחר אבל צריך לומר לו שהחכם הקודם אסר והחכם השני לא יתיר אא"כ יוכל להחזיר את החכם הקודם מדעתו שטעה בשיקול הדעת או בדבר משנה ודוקא...השאלה-חכם שהתיר חברו רשאי לאסור ובמקרה ששני חכמים בבית מדרש ונשאלת שאלה יכול השני להתיר גם אחרי שהראשון אסר באותו מעמד

תוד"ה בשל-שיטות הפסיקה

רש"י-אם יש דעה ראשונה ואחרונה בדאורייתא מחמירים וברבנן הולכים לפי הדעה האחרונה
ריב"א-תמיד הולכים לפי הדעה הראשונה
ר"ת-דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא כר' יהושע בן קרחה
ר' שמשון-הולכים לפי מי שהסוגיא נראית כמותו

תוד"ה וכולן-פ"ה...חברות-רש"י הסביר שמדובר בגלנים ועמי הארץ שרוצים לעשות תשובה ותוס' אומרים שמדובר בעמי הארץ החשודים על המעשרות והשביעית שעשו תשובה פעם אחת וחזרו לסורם ורוצים עכשיו לחזור שוב

והכי...הבריות-מענה לשיטת התוס' הסבר הגמרא הוא שעם הארץ שחזר בתשובה ושוב חזר לסורו אם רוצה לחזור לר' מאיר לא מקבלים אותו ולפי חכמים(לפנינו ר' יהודה)יש שני הסברים:

1. חזרו בהן במטמוניות-חזר לעבור עבירות בצינעה ולכן לא נקבל אותו כי הוא גוהב דעת הבריות אבל אם עובר בפרהסיא וחוזר בו נקבל אותו

2. עשו דבריהם במטמוניות: חזר לקיים מצוות בצינעה נקבל אותו כי מתאמץ לקיים מצוות גם בצינעה אבל אם מקיים רק בפרהסיא לא נקבל אותו מחשש שמא בסתר הוא עובר עבירות

דף ז.

תוד"ה סוס-מדוע דווקא סוס זכר זקן במלחמה

ר' אלחנן: מדובר בסוס שעשוי להרוג את בעליו במלחמה ולכן מותר למכרו לגוי
ר' אליעזר מביהס: סוס זכר זקן זו רבנות שאפילו שהוא עושה מלחמה ויכול לעבוד בזקנותו בריחיים התיירו למכרו לגוי

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

תוד"ה ואין-מהפסוק "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב" נלמדת הקביעות שכך הייתה דרכו כל ערב ומהפסוק של "אשפוך לפניו שיחי" (בברכות כו: כתוב "תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו") לומדים שמדובר בתפילה

דף ח.

תוד"ה **אם**-באמצע התפילה אסור ליחיד להוסיף אבל לציבור מותר וכן מותר לציבור לבקש בקשות ב3 ברכות ראשונות ואחרונות(של תפילת שמונה עשרה)

תוד"ה **מקרן-ר** ת גורס מקרן ולא מקרין כי מקרן יותר משמע קרן אחת ולא שתיים מאשר מקרין

דף ח.

תוד"ה **מכי-רש"י** הביא שני פירושים
א:מהרגע שבו מניחים שורים לעשות שכר
ב:שמים עפר בגיגית וזורעים שעורים כדי להביא לפני החתן והכלה שיפרו וירבו כשעורים שממהרים לצמוח ותוס' מסכים לפירוש זה

תוד"ה **קרטסים**-פירוש המילה הוא תפיסה שניה דהיינו הפעם השניה שרומי תפסה מלכות(מן היוונים)

תוד"ה **נשתכחו**-הגירסא הנכונה היא ליגרסינהו דהיינו לשנן את ההלכות ולא לכתבינהו דהיינו לכתוב אותם כי אסור לכתוב הלכות(חלק מאיסור על כתיבת תורה שבע"פ)

תוד"ה **אלא-ואם**...שם-40 שנה קודם החורבן עד החורבן עדיין היו דנים דיני נפשות במקרים חריגים ע"י התכנסות בלישכה ומשחרב הבית לא דנו כלל דיני נפשות ומורי...מיתות-בשם ר' יהונתן אומר תוס' שהגמרא רק רוצה לומר שדין 4 מיתות לא בטל גם אחרי החורבן ולא דיברה כלל על מתי הפסיקו לדון דיני נפשות

תוד"ה **מלמד-וא"ת**...הגזית-ירושלים גם נקראת מקום לכנין מעשר שני וקדשים קלים אך לא לעניין דיני נפשות כי סנהדרין צריכה להיות ממש סמוכה לשכינה בלשכת הגזית שהיא חציה בקודש וחציה בחול וא"ת...נפשות-אע"פ שהפסוק שמחייב מקום הוא בזקן ממרא כוונת הפסוק שרק כאשר היא שכל זמן שיש שופטים במקומם ניתן לדון דיני נפשות ואם אינם במקומם לא ניתן לדון כלל דיני נפשות

דף ט.

תוד"ה **וגמירי-אע"פ** שבתורה כתוב שאברהם יצא מחרן בן 75 מדובר שם על היציאה השנייה שלו מחרן וכאן מדובר על היציאה הראשונה שלו מחרן שנעשתה בגיל 52

דף ט.

תוד"ה **האי-מתוך**...שפירש-רש"י כותב בסוגייתנו שהבית חרב בשנת 420 לבנינו ותוס' כותב שחרב בשנת 421 לבנינו וכדברי התוספות כן כתב הרשב"ם ורש"י גם כתיב כך בסוגיה בערכין נחלוקת נוספת היא האם רק לר' יהודה הבית חרב במוצאי שביעית(רש"י)או שניתן לומר כן גם לרבנן(תוס') אכן קשיא...ולפחת-ר' תם ור' חננאל שלא מדובר על מניין שנים מחורבן הבית אלא מונים מרגע מלכות יוון שזה 41 שנים אחרי בניין הבית

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

פסק... שמיטה-ר' ברוך(ספר התרומה) ותוס' רבינו יהודה ומשמע ברש"י ור' תם פסקו שהלכה כרבי יהודה ששנת חמישים של יובל נספרת לשמיטה הבאה כשנה ראשונה

תוד"ה **לאחר-היות** ואליהו אמר לרב יהודה שהעולם יהיה בו לא פחות מ85 יובלות וביובל האחרון יבוא משיח 4231 שנה זה אחרי מחצית היובל האחרון שבו צריך לבוא משיח ולכן אל תקנה שדה מאדם אחר אפילו בזול מאוד.

דפ"י

תוד"ה **ספרא**-ניתן להשמיט ממניין השנים בשטר את המילים "לבריאת העולם" וכן את מספר האלפים של השנים וכן נהג ר"ת(קצת משמע בתוס' שדילג גם על ספרת במאות וברא"ש סימן ז' מובא בשם ר"י רק על האלפים אך עיין שם בפלפולא חרפתא אות פ' שחיו בשנים שלא היה מאות)

תוד"ה **שאיין**-פירוש הביטוי אין להם לשון:

רש"י-אין להם לשון משלהם אלא ליקטו מהאומות
ר"י-אין להם לשון חשוב שהמלכים משתמשים בו

תוס' האומות אחרי דור הפלגה ירשו שפה מהאומות הנכחדות ורק הרומיים לא ירשו שפה אלא למדו מאומה אחרת שירשה שפה

תוד"ה **והתניא**-מהשתא... המקשה-הגמרא הייתה צריכה עכשיו להביא את הברייתא המלאה שבא כתוב שלא מעמידים מלך בן מלך אלא המקשה לא ידע את הברייתא וענה רק למה ששאלו אותו
עוד...אחד-עוד אפשרות להסביר זה שכאשר מדובר על המשנה משמע שמדובר בשני בני אדם(אב ובנו)כי היא מאריכה בלשונה אבל בברייתא שזה כתוב בקיצור משמע שמדובר באדם אחד (שחוגג ימים נפרדים לו ולבנו)

דפ"י

תוד"ה **סדר**-מה התכוון רבי כששלח לאנטונינוס כוסברתא:

רש"י:רבי אומר לאנטונינוס לשחוט את הבת

ר"ח והערורי:רבי אומר לאנטונינוס לחוס על הבת והוא הבין לא נכון

תוד"ה **חד**-הסיבה שאנטונינוס הרג את העבדים היא או בגלל שהיו מלשינים עליו והיו הורגים אותו("הבא להרגך השכם להורגו") או שהיה בוחר גויים מינים ומוסרים שדינם שמורדין ולא מעלין(שמותר להרגם-ה.ב.)

תוד"ה **אמר**-ר'...משנתו-ר' אלחנן אומר שאין לגרוס אם כן בגמרא כי אז יובן שרבי ידע שהוא מת ואמר כן גם לרבי חנינא ולכן לא היה לרבי חנינא מה להסתיר מרבי אמרינן...עצמו-בינקותו של רבי גזרו שלא למול והוריו מלו אותו וכשבאו לפני הקיסר החליפה אותו אימו באנטונינוס כדי שיראה ערל וכך ניצל רבי בעזרת אנטונינוס וסופו של אנטונינוס היה שהתגייר

תוד"ה **כל**-ולא...נשיאיה-הגירסה הנכונה היא "כל נשיאיה ולא כל שריה" ולא "שריה ולא כל שריה" כי בפסוק לא כתובים שריה

ואור"י...קיסר-נשיא הוא המולך ע הרומים ולא 300 יועצים וקיסר ה על שם אדם שבקע כריסה של אמו ונולד ומלך ברומי ועל שמו נקראו כל המושלים אחרי קיסר

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

תוד"ה ווי-אנטונינוס כן נימול בסופו לכן עליו לא הקשו "ווי ליה לאילפא דאזלא בלא מיכסא"

דף יא.

תוד"ה **צנון**-והא...באמהות-מדובר על צנון לא רעיל שלא פסק או שמדובר על תקופה שבה הצנון לא רעיל ואע"ג...רבנים-א"פ שרבי לא נהנה מהעולם הזה אין בכך סתירה לעושר שהיה בודותיו כי אורחי שולחנו היו רבים

תוד"ה **שלא**-הצנון אינו סמל העושר שלהם אלא הוא הראיה שהיה צורך בהגדלת המעיים(פעולה שעושה הצנון)כדי להכיל את האוכל וזה סימן לעשירות

תוד"ה **ואי-תימה**...דאורייתא-בגמרא אצלנו חכמים שרוצים לאסור "שריפה על המלכים" הם לשיטת רבי יהודה במסכת סנהדרין שאוסר מנהג של הגויים אפילו אם הוא כתוב בתורה אכן...דכתיב-ישנה סתירה שבגמרא אצלנו משמע לפי כל הדעות ששריפה אינה חוקת גויים ובסנהדרין משמע שהיא וקה

לכך...התם-ר"י מיישב את הסתירה בין הסוגיות בכך שהגמרא במסכת סנהדרין מדברת על חוק של עבודה זרה מש ולכן גם אם כתוב בתורה זה אסור ואילו אצלנו מדבר על מנהג סם של הגויים ולכן אם כתוב בתורה מותר ואם לא אסור ובמחלוקת כיצד הורגים בחב או בקופיץ ר' יהודה חשב שמשמע בתורה קופיץ ולכן העדיף אותו על חרב שהיא מנהג הגויים וחכמים סברו שקופיץ היא מיתה מגונה ולכן אין להשתמש בה

תוד"ה **עוקרין-לא** הקשנו שיש בעיקור בעל חיים צער בעלי חיים כי כבוד המלך שהוא כבוד הרבים דוחה צער בעלי חיים

תוד"ה **עיקור-רש"י** איסור בהטרפה(הפיכת בהמה טהורה לטריפה ע"י מום שמוביל למיתתה בתוך 12 חודשים ה.ב.) של בהמה טהורה תוס':אין איסור בהטרפה וכל החידוש הוא שיש היתר הנאה אם העיקור לטריפה ואפילו היתר אכילה אם לא נרמה הטרפות של הבהמה ולא אוסרים את הבהמה בהנאה מפני כבוד המלך

דף יא.

תוד"ה **תגלחת**-היו מגלחים את הזקן הן ביום הנחת בלורית והן ביום העברת בלורית(ע"פ המהר"ם ולא כרש"י שבהעברת הבלורית לא גילחו את הזקן)

תוד"ה **מתקל-משקל** הפז בעולם אינו שני איסורים(זוזים)כמו הפשט בגמרא במסכת גיטין אלא הכוונה היא שיש מעט פז בעולם

תוד"ה **סך-רש"י**:הגויים קוראים קירי שפירושו אדון ליעקב אבינו תוס':יצחק אבינו הוא האדון כי הוא זקנם(סבא שלהם) של העובדי עבודה זרה(אביו של עשיו)והם מהללים אותו על כך שברכותיו ליעקב לא נתקיימו

תוד"ה **עטלוזא-רש"י**:השאלה היא האם מותר לשאת ולתת עם האנשים הבאים לשוק הבשר של עזה הנמצא מחוץ לעיר עזה כאשר יש יום איד בעזה עצמה רשב"ם:השאלה היא האם ביום(יום אחד בשנה)שבו עובדים בני המגרש שסביב עזה את העבודה זרה שנקראת עטלוזא האם מותר לשאת ולתת עם תושבי העיר עזה עצמה

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

ר"י: מדובר בשוק שעושים לכבוד העבודה זרה ולא ביום איד ממש ומדובר בחשש של "דמי עבודת כוכבים ביד העובד כוכבים" וזה חשש רק במקום עצמו ולכן אם האדם אינו נמצא במקום השוק לא חוששים לדמי העבודה זרה אפילו אם הוא מהעיר שבא נמצא השוק

דף יב.

תוד"ה **דלמא-וא"ת**...מיניה-לאב"י כאשר יהודי וגוי מבשלים לא מספיק פיקוח ברמה של לצאת ולהיכנס כי הגוי יכול להגיס בכף שהיא נבלה ולהגיד אם יתפס שהתכוון לטובת היהודי או בגלל שמדובר ששניהם אורחים(גירסא לפי ה"אור זרוע") שיכול לומר שרצה לעזור לישראל ולרבא...בדינא-לרבא הדין בבישול נבלה הוא כמו בכל מקום שמספיק יוצא ונכנס ולכן לא הוכיח לדמי עבודת כוכבים מבשר נבלה כי בבשר נבלה ישראל יתבע אותו לדין אם יגע לו בקדרה ולכן הקלו חכמים בשר נבלה

תוד"ה **ושדי-כל החשש** שגוי יטיל איסור לקדירה זה רק אם זה משתלם לו כלכלית ולכן אנו יכולים לתת לשפחות גויות לבשל לנו את האוכל(אחרי שנדליק את האש משום בישולי עכו"ם-ה.ב.)

תוד"ה **דכוותה-פירש**...הדמים-רש"י הסביר שדמי עבודת כוכבים אסורים מהתורה וחכמים הקלו בספקם וא"ת סובר שרק דמי עבודת כוכבים של ישראל אסורים ושל גוי מותרים אלא אם הגוי הקצה את הדמים לעבודה זרה

וא"ת...זבין-לאב"י חוששים בדמים של בני העיר רק ביריד שהוא קבוע אבל ביריד שאינו קבוע לעבודה זרה ניתן להניח כי הגוי מכר דברים שאינם קשורים לעבודה זרה ואינו מחזיק מעות של עבודה זרה בידו ורבא...ליה-רבא סובר שלא מדובר כאן על יריד לעבודה זרה כי אז היה אסור גם המעות שמחוץ לעיר אלא מדובר שאין יריד לעבודה זרה וכל האיסור הוא משום יום אידם

תוד"ה **כל-רב ניסים** גאון: אין הלכה כרב שכל מה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור תוס' רבינו יהודה: הלכה כרב

תוד"ה **והאמר-למרות** שיש מחלוקת האם כל מה שנאסר משום מראית עין אסור אפילו בחדרי חדרים הגמרא הניחה שהברייתא סוברת כרב יהודה אמר רב שכל מה שאסרו חכמים משום מראית עין אסור אפילו בחדרי חדרים

דף יב.

תוד"ה **פרצופות-למרות** שלנשק עבודה זרה לא חמור כמו להשתחוות(או כל אחת מ4 העבודות-ה.ב.) עדיין הייתי יודע שאסור לשתות מים מפרצופות שנראה כאילו מנשק אותם כי נישוק הוא איסור דאורייתא

תוד"ה **הבולע-ואע"ג**...מאליו-למרות שחשש סכנה בעלוקה הוא נמוך עדיין מחללין עליו את השבת כמו שמחללים על מכה שעל גב היד

בערוך...אינשי-הערוך מסביר שמדובר בתולעת שמוצצת דם מבשר אדם עד שנהיית כחבית קטנה וכאשר אדם בולע אותה אח"כ היא מוצצת ליחה שבמעיו עד שגדלה ומעיו וכריסו צבה(מומלץ לעיין בהגהות הב"ח אות ד')

תוד"ה **לא-רש"י**: אין לשתות מים בלילה גם מן הכלים ולא רק מהנהרות ולכן גורסים בהמשך שיש לנענע את מכסה החבית כדי שיחשבו שיש איתו עוד אדם ואז השד לא יזיק

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

ר"י-רק מהנהרות אין לשתות בלילה אבל מכלים מותר ולכן אין צורך לקשקש בחבהית כדי להראות שיש שם עוד אדם כי השד ממילא לא מזיק לשותה מכלי

תוד"ה עיר-פ"ה...וממכר-רש"י כאן אומר שמותר לקנות מעובדי עבודה זרה ביום אידם ואסור רק למכור להם ומשמע שחזר בו ממה שאסר מקח וממכר עם עובדי עבודה זרה ביום אידם ומיהו...איסור-ר' מאיר אומר שמדובר אצלנו ביריד שעשוי לתת ממנו מכס לעבודה זרה ולא ביום אידם כי מדובר על לקנות דבר שאינו מתקיים וזה אסור ביום אידם

תוד"ה אלא-ר"ת אומר שורד והדס חמורים יותר לעניין האיסור בהרחתם מאשר יין כי הם נעשו לריח במקור כמו קטורת ולא כמו יין שנעשה לשתיה ולכן יש בזה איסור ויתכן שאף לוקים על ההרחה של הורד וההדס וטעם האוסר להריח היין הוא משום שהשתייה אסורה והאיסור של ההרחה נובע מאיסור השתייה אע"פ שלא נעשה בשביל להריח

תוד"ה אבל-ולר'...מהנה-לקמן בפרק שני כתוב שמעות שביד ישראל ששב מהיריד לעולם אסורות והרי קשה שיתכן שקנה בחנות לא מעוטרת כלל תירוצים: 1- כל חנויות העיר מעוטרות לריש לקיש בוורד והדס ולר' יוחנן בפירות(לפחות) 2-מדובר שלוקחים מכס מכל מי שלא מוכן להודות בעבודה זרה ולפי שיטת רבי נתן שאוסר מעות בין של נהנה מעבודה זרה ובין של מהנה לעבודה זרה ואם...המוכר-לא אמרנו שהברייתא(הנושא ונותן בשוק של עובדי כוכבים וכו' יג-ה.ב.)מדברת על בעה"ב גוי מזדמן שמותר לקנות ממנו כי מדובר בישראל תגר קבוע שתמיד העסקאות שלו מחויבות במכס לעבודה זרה או על ידי המוכר או על ידי הקונה

דף יג.

תוד"ה אבל-הסיבה שפרעו מכס מותר לעבודה זרה ואילו אם נפל לו כותל משותף בביתו עם עבודה זרה אסור לבנותו היא משום שכאן מדובר בהנאה מועטה ור"ת אומר שהסיבה היא כי זו נתינת הנאה שמביעה זלזול בעבודה זרה דהיינו פורעים מכס במקום להודות בעבודה זרה

תוד"ה ק"ו-מה קורה כאשר הגוי אומר שיש להוסיף מכס אבל לא אומר שזה לבנין עבודת כוכבים ר' ברוך(ספר התרומה):אסור ר' משה מקוצי(סמ"ג):מותר כי אולי יתן הכסף לעניי עובדי כוכבים

תוד"ה יניח-ההנאה היא מהריח של העטרה ולא מהפטור ממכס כי הכסף של המכס שייך לישראל במקור(רש"י)

תוד"ה מעות-ישראל שהלך ליריד יש לו חשש דמי עכו"ם ולכן אסור לשאת ולתת איתו אבל כאן מדובר באדם שגר במקום היריד ולא אסרו אלא לו בעצמו ליהנות מהממון שהשיג כי עבר על האיסור של מו"מ ביום אידם ואפילו ר' יוחנן שאוסר המעות אם נשא ונתן זה רק לאותו אדם אבל אחר יכול לשאת ולתת עמו ולא לחשוש לאותם מעות

תוד"ה מנשר-מה סיבה לנישור הפרסות מהארכובה ולמטה: רש"י:אסור להטריף את הבהמה ולכן זה מה שניתן לעשות תוס':זה הקנס על המו"מ ביום אידם(ואין איסור להטריף בהמת חולין)

תוד"ה ללמוד-פירוש...לארץ-רק אם דעתו לחזור מותר לרדת מהארץ כדי לשאת אישה

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

ודוקא...חשובות-מה הדין לשאר מצוות:

תוס':אסור

שאלות דרב אחאי:שאר מצוות כל שכן שמותר

תוד"ה **אמר-גם** אם צער בעלי חיים אסור מהתורה הכלל הוא שחכמים יכולים לעקור דבר מן התורה גם בקום עשה אם יש טעם לעקור כמו שהתירו להשיא אישה על פי עד אחד

תוד"ה **אין**(הראשון)-וטעמא...דבכורות-הסיבה שביטלו הקדש ובכורות היא כדי שלא יבואו לידי תקלה(שיאכלו את הבהמות או יעשו איתם עבודה או ישתמשו בצמר שלהם ובחלב וכו'-ה.ב.) והקשה...שנים-מעשר בהמה שהפרש ר' אלעזר בן עזריה היה או בקטנותו על ידי אפוטרופוס קודם החורבן או שמעשר בהמה לא בוטל מיד עם החורבן אלא כמה שנים אחרי החורבן

תוד"ה **אין**(השני)-מדובר על חרמים לבדק הבית כי אם מדובר על חרמים לכהנים ניתן לתת גם בזמן הזה לכהנים ואין חשש תקלה

תוד"ה **ואם-אם** הקדיש מטלטלין מכלים אותם לפי הפירוט בגמרא קרקע ניתן לפדות כי אין איך לכלות ומטלטלין שהוקדשו עם הקרקע יתכן שגם ניתן לפדות

דף יג:

תוד"ה **ירקבו-יניח** את המטלטלים במקום שלא יבואו לידי תקלה עד שירקבו

תוד"ה **יוליכם-אם** משליך לים המלח לא צריך לשחוק את המתכת ולשאר נהרות יכול לשהשליך אחרי שחיקה של המתכת

תוד"ה **נועל-בהמת** קדשים שהקדיש במן הזה קונסים אותו ולכן "נועל דלת לפניה" עד שתמות וגם בגלל שגם לאחר המום צריך לפדות את הבהמה ויש חשש תקלה אבל בכור בזמן הזה לא פשע בו בהקדשתו כי הוא קדוש מאליו וגם לא צריך לפדותו אחרי שנפל בו מום

תוד"ה **ונשחטיה-מדוע** יש אופציה לשחוט את הקדשים שהוקדשו בזמן הזה בחוץ במהלך הגמרא: רש"י:מדובר בקדשי בדק הבית שאין בהם איסור שחטי חוץ ר":מדובר בקדשי מזבח אבל בזמן הזה אין איסור שחטי חוץ כי אין בית מקדש תוס':מדובר על קדשי בדק הבית אך רבא בא לומר שאין לשחוט אותם בחוץ גזירה משום קדשי מזבח ובסוף אמר משום שיבואו לידי תקלה כי זה תירוץ חזק יותר

תוד"ה **עבד-הסיבה** שלוקח עבד גוי "מכניסו תחת כנפי השכינה" היא כי עבד חייב במצוות כאישה

תוד"ה **והרועין-דווקא** רועה בהמה דקה שלו לא מצילים אבל אם רועה של אחרים מצילים אותו

תוד"ה **הכא-מי** שמתיר ליקח עבד גוי משום ש"מכניסו תחת כנפי השכינה" לא סובר את הטעם שממעט ממון העובדי כוכבים כי פה הוא ממעט ממון ישראל שאוכל משל בעליו הישראלי

תוד"ה **רבי-וא"ת**...נפש-רבי ירמיה קנה את הפת למרות איסור פת עכו"ם או כי לא היה פלטר ישראל או שקנה לעבדו הגוי או לבהמתו

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

וא"ת... המתקיים-רבי ירמיה קנה פיתה למרות שזה דבר שאינו מתקיים כי זה דבר שיש לו הרבה קונים ולכן נחשב כדבר המתקיים שמותר לקנות מהם ביום אידם

דף י"ד.

תוד"ה **תורניתא-מהי תורניתא:**

רש"י: סוג של ארז

ר"ת: כאן תורניתא היא אדמת גופרית שאין לה עיקר ושורש בקרקע

תוד"ה **בנות-לכאורה...** שמטה-בנות שוח הם פירות טובים והסיבה שלא נחשדו עמי הארץ שלא מפרישים ממנו תרומות ומעשרות זה בגלל שהיה מצוי הרבה ולא נהגו בו שביעית כי הפרי היה נגמר שנה אחרי שנחנט וחשבו בהתחלה שהוא פטור משביעית
אכן... אכל-הסבר נוסף הוא שיש שני סוגים של בנות שוח אחד נקרא בנות שוח והם באמת פירות רעים ויש בנות שבע שזה הסוג הטוב של הבנות שוח
ור"ת... ממש-ר"ת גורס כאן מוכססין בנות שוח וזה פרי גרוע שאינו בנות שוח ממש שהוא פרי טוב

תוד"ה **פירי-פ"ה...** בפירות-פירי דארזא:

רש"י: גלונין והוא מאכל חזירים

רשב"ם בשם רש"י: פין ויש בו גרעינים ואינו ראוי לאכילה

והא... שטה-ארז לא מוציא פירות כלל וכאן מדובר על שיטה

תוד"ה **כגון-רש"י:** מדובר שהגוי שואל למי יש תרנגולים שחורים ולבנים

ר"י: מדובר שהגוי רואה את התרנגולים לפניו ומבקש מאותו ישראל שמוכר את התרנגולים שימכור לו (ספציפי, בשונה מרש"י)

דף י"ד.

תוד"ה **ויהבו-הקושיא** לגבי אדם שלוקח כל מה שנותנים לו היא אפילו לרבנן שאוסרים כשלוקח שחורים ולבנים כי אסרו רק כאשר יש חשש שלוקח שחור כדי שימכרו לו לבן אבל כאן מדובר שלוקח כל מה שנותנים לו בלי לבקש שחורים ולבנים (לא כרש"י ד"ה ויהבו ליה שהסביר שהקושיא רק לר' יהודה)

תוד"ה **חצב-פ"ה...** צוקרא-מהו קשבא:

רש"י: מין תמרים

תוס': כאן הכוונה לעשב שבו תיחם יהושע את הארץ

ערוך: יערת הדבש והיא קנה סוכר

ובמסקנא... לכומר-ר' ברוך (ספר "התרומה") אוסר למכור לגוי ולכומר כל דבר שברור שישמש לעבודה זרה או שגוי ימכור אותו לכומר וזה כולל גם דבר שנפגם ומכרו גוי לישראל אוסר למכרו חזרה לגוי כל עוד לא ניתך לגמרי כי הגוי בשביל פגם מועט בחפץ לא מבטל אותו מלעבוד בו עבודה זרה

תוד"ה **מקום-פירוש...** ובהמה-אסור למכור אפילו אם יש לגוי בהמה כי התאוה היא לכול בהמה בנפרד ולצורך תקרובת אין איסור "לפני עוור לא תתן מכשול" אם כבר יש לו תקרובת (יש דיעה נוספת שאסור כי החשש הוא לא רק בגלל לפני עוור אלא יש גם חשש של הרווחה של הגוי-ה.ב.)

וא"ת... לגיזתה-בהמה דקה אין דרך לשחוט אלא לגדל ולכן אסור למכור בהמה דקה במקום שלא נוהגים ולתלות שהגוי קונה כדי לשחוט

עמוד 16

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

תוד"ה שלמין-פרה מותר למכור כי היא נקנית בדרך כלל לשחיטה כי היא לא מתאימה למלאכה קשה אבל בהמת מלאכה שבורה אסור למכור כי יאמרו שמכר שלם והיא נשברה בבית הגוי

תוד"ה וכן-פ"ה... לעופות-באיזה סוס התיר בן בתירא:

רש"י: כי הוא לרכיבה שהיא איסור "שבות" בשבת(דרבנן)

תוס': כולם מודים שסוס לרכיבה מותר וכן בתירא מתיר אפילו בסוס שמיועד לצייד(איסור דאורייתא) וא"ת... טעמייהו-הראיה שטעמם של חכמים הוא כי החי לא נושא את עצמו בעוף ולא כרבי שהאיסור הוא משום כלי זיין הוא בגלל שכללו את האיסור באיסורי המכירה שקשורים לאיסורי שבת

תוד"ה אמר-קשה למה רב תלה את איסור המכירה בחשש משכב עם הבהמה הרי לכותים אסור למכור(לקמן בגמרא)איפה שנהגו שלא למכור אע"פ שאינם חשודים על משכב בהמה ולפי שרב חזר בו מטעם זה בהמשך זו קושייה רק למחשבה הראשונה בגמרא(ההווא אמינא)

דף טו.

תוד"ה ושמעה-כשמדובר על בדיקת הבהמה האם היא כשירה לנשיאת משא שזהו דבר רגעי לא היינו אוסרים למכור לגוי שמא יבדוק את הבהמה בשבת משום שביתת בהמתו אלא אסרנו בגלל איסור מחמר אבל במעשה קבוע כמו שכירות ושאלה של גוי אוסרים משום שהיהודי מצווה על שביתת בהמתו

תוד"ה ישראל-ר"י אומר שמדובר כאשר השוכר הישראלי אינו חייב במזונותיה אלא בעליה הכהן חייב במזונותיה ולכן מותר להאכילה כרשיני תרומה

תוד"ה והשתא-שכירות לא נחשבת כמו מכירה לענין קנין ושאר דברים חוץ מאשר באונאה שם יש דיני אונאה בשכירות כמו במכר מייטור הפסוק(המילה "ממכר" מיותרת בפסוק "וכי תמכרו ממכר לעמיתך")

תוד"ה שרא-תימה... ליה-אין לחשוש שיראו הבהמה ביד הגוי ויאמרו שהבעלים מכר ישירות ולא ע"י ספסר כי ספסרות מתפרסמת ויודעים עליה(שלא כמו בשבורה שאסרו למכור לפי תוס' שמא יאמרו ששלם מכר(יד:תוד"ה שלמין)) והר"ר... נסיוני-ר' שמעיה מתרץ שלא אסרו למכור ע"י ספסר כי זו גזירה לגזירה(אסרו לבעלים משום שאלה שכירות ונסיוני ואסרו על ספסר משום בעל הבית)

תוד"ה אימור-פ"ה... מלאכה-משתי אסור למכור לגוי בהמה גסה:

רש"י: בהמה טמאה או בהמה טהורה שהגוי אומר בפירוש שרוצה אותה למלאכה

רשב"ם בשם רש"י: פרה שבדרך כלל הולכת לשחיטה מותר אבל שאר בהמות טהורות אסור ואפילו קטנות(וכל שכן טמאות-ה.ב.)

ר"ת: דווקא בהמה טמאה אסור למכור לגוי ועגלים אסור אע"פ שהם טהורים כי קונה אותם לגדלם למלאכה כי אם ירצה לשוחטם יקנה אותם גדולים ושיח(סוס קטן) גם אסור אע"פ שלא ראוי כעת למלאכה יהיה ראוי לאחר זמן ושור של פטם(לפיטום) ר"י אומר שהגמרא הסתפקה אם לאסור כי ראוי למלאכה יותר משאר שוורים ור"ת אומר שהחשש הוא שמא בזמן פיטומו יתחרט ויחליט הגוי לעשות בו מלאכה(אבל שאר שוורים מותרים לר"י ור"ת)

וא"ת... רבנן-לחשש שהגוי יבעל את הבהמה קודם שחיטתה לא חששו כי זה לא דבר שכיח והשתא... להשכיר-בימינו מותר למכור לגוי ישירות כי הטעם שהתירו ע"י ספסר הוא כי הבהמות לא מכירות את הקול שלו ולא ילכו בגללו וגם בהמות שלנו לא מכירות את הקול שלנו

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

מיהו...בהם-בימינו מותר גם להשכיר לגויים כדי שלא יפסיד כי האיסור היה בזמננו שהיה מספיק יהודים למכור להם ולפי זה פסק ר' ברוך(ספר התרומה)שרק כשאדם קונה לצורך עצמו ומוכר אבל להיות שוכר ומוכר של בהמות דרך קבע אסור

דף טו:

תוד"ה מי-מדוע מותר למכור לעם הארץ פרה החורשת בשביעית:
רש"י:היות ואין ציווי על שביתת הבהמה בשביעית אין לאסור שכירות שאלה ונסיוני והאיסור להכשיל את העם הארץ בעבודה בשביעית מתבטל כי נתלים בכך שהוא ישחט את הבהמה ולא יעבוד בה תוס':האיסור בשביעית אינו על גוף הבהמה אלא על גוף הקרקע ולכן ניתן לתלות שהעם הארץ ישחט את הבהמה ולא יעבוד בה ובשבת לא מוכרים לגוי כי האיסור לעבוד בשבת הוא על הבהמה

תוד"ה והרי-למרות שברור שכלי אין לומר שהוא רוצה לצורך אחר ממלאכה עדיין המקשה חשב שהיינו יכולים לתלות שהוא רוצה את הכלי לצורך שנה אחרת

תוד"ה והמזרה-מהו מזרה:
רש"י-רחת(קלשון)שהופכים בו את התבואה
ר"ע:כלי של המחרישה

תוד"ה והדקר-מהו דקר:
רש"י:מרא(את חפירה-ה.ב.)
ר"י:כלי של המחרישה קולטורא בלע"ז קלתרת בעברית(אבא שלי אמר לי)

תוד"ה רבה-איך רבה מכר לישראל שחשוד למכור לגוי ותלה שמא ימכור לישראל הרי לעיל לא הסכים שנתלה בגוי שישחט
תירוצים:
1:רבה חזר בו
2:לעיל לא שייך לתלות כי הרוב קונים לחרישה
3:לעיל יש לגרוס רבא ולא רבה

תוד"ה לעובד-השיבה שאסור למכור לישראל שימכור לגוי(לפני שהגמרא דוחה שתולים שימכור לישראל)היא כי ביהודי אסור גם "לפני דלפני" דהיינו למכור ליהודי שיכשיל אחר ב"ללפני עוור לא תתן מכשול" ור' אלחנן אומר שזה "לפני עוור" רגיל כי היהודי ישאיל וישכיר ויתן לגוי לנסיוני ויעבור בעצמו על איסור

תוד"ה רהיט-כאן לא תולים שימכור לישראל ליהודי כי יכול באותה מידה למכור לגוי(אלא דברי התוס' קצת סתומים לאור הסוגיה ועיין בר"ן הסבר מתי תולים במכירה לישראל ומתי לא)

דף טז:

תוד"ה לפרסאי-בימינו מותר למכור לגויים נשק כי הם מגנים עלינו

תוד"ה מרביעין-כחמים אוסרים גם סוס שבור כי ניתן להרביעו על בהמות(כמו שסוסה ניתן להרביעה באמצעות זכרים)

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

תוד"ה **אלמא-למרות** שר' יהודה סובר שטריפה יולדת סובר שאינה מקבלת זכר ואין קשר בין יכולתה ללדת ליכולתה לקבל זכר ולהיפך (יתכן שהיא מעוברת קודם השבר)

תוד"ה **אלא-לא** אמרנו שרבי אוסר משום שסובר ש"חי לא נושא את עצמו" כי אסר אפילו בסוס שמיועד לאדם שכולם מודים בו ש"חי נושא את עצמו" ולכן צריך לברר מה הסיבה לאיסור משום בהמה גסה ומעתה 3 מחלוקות בסוס:
בן בתירא-תמיד מותר
רבי-תמיד אסור
חכמים-מותר חוץ מאשר בסוס מיועד לציד עופות

תוד"ה **אבל** (הראשון)-שור מפוטם לא משהים הרבה קודם השחיטה ולכן אין חשש שיראו אותו בבית הגוי ויאמרו שנמכר כחוש ולכן צריך את הטעם של מלאכה כדי לאסור אבל סוס שבור שלרבנן מרביעים אותו על נקבות משהים הרבה ויבואו לומר שמכרו אותו לגוי שלם (עיי' יד: תוד"ה שלמין וטו. תוד"ה שרא)

תוד"ה **אבל** (השני)-למרות שסתם שוורים הם גם לשחיטה כאן כתב במיוחד לשחיטה כדי להראות שכוונת המשנה בהמה גסה היא על בהמה טמאה דווקא (עיי' טו. תוד"ה אימור)

דף טז:

תוד"ה **ארי-רש"י**: כל ההיתר בארי הוא לר' יהודה בן בתירא אבל חכמים שאוסרים בשבור אוסרים גם בארי משום מלאכה
ר"י: ארי מותר למכור לגוי גם לחכמים כי אין שייך גזירה שמא יאמרו שמכר שלם כי גם שלם מותר למכור בארי כי נחשב כשבור למלאכה (בכל הנוגע לצד של איסור מלאכה)

תוד"ה **מתקיף-הקושיא** לגבי ארי מניין שהוא חיה גסה שייכת לכל אורך הסוגיא

תוד"ה **רב-ר"י** אומר שהדיוק של רב אשי מהמשנה כולל גם את הדיוק שארי הוא חיה גסה כי אם היה חיה דקה הייתה המשנה אוסרת סתם חיה שיש בה נזק לרבים

תוד"ה **בימוסיות**-

רש"י: מדובר באבן שעליה מקריבין לעבודה זרה ומותר לבנות עם הגוי כי היא תשמיש דתשמיש של עבודה זרה ולא תשמיש רגיל
ר"י: הגירסא היא דימוסיות ופירושו מרחץ כי ודאי בימוסיות אסור לבנות עם הגוי כי זה תשמיש רגיל של עבודה זרה
רשב"ם: דימוסיות הוא בית שאינו לעבודת כוכבים

תוד"ה **דימוס**-פירושה המילה דימוס הוא רחמים וכאן מדובר שנשבע ההגמון בעבודה זרה שלו

דף יז:

תוד"ה **יעקב-יעקב** איש כפר סכניא אינו יעקב מינאה שמופיע לקמן בפרק שני אלא יתכן שהוא אותו יעקב שבא לרפאות את בן דמא לקמן בפרק שני
תוד"ה **מהו-מדאורייתא** ברור שניתן לעשות מאתנן זונה ומחיר בית הכסא לכהן גדול כי אפילו לפרה אדומה זה כשר

שְׁבוּת יִשְׂרָאֵל

עמ"ס ט

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

תוד"ה הרחק-מהו בי אבידן:
רש"י: בית עבודת כוכבים

תוס': מקום שבו נאספו חכמי ישראל והגויים להתווכח בנושאי דת ואינו מקום עבודה זרה והיו חכמים שלא רצו ללכת לשם לא מחשש עבודה זרה אלא מיראה שיהרגו אותם

תוד"ה ופליגא (הראשון)-רבי פדת לא בהכרח חולק על דין ההרחקה של 4 אמות מפתחה של זונה וכן בשאר דברים לא מתיר קירבה שאינה גילוי עריות אלא ר' פדת סובר שאין ללמוד מפסוק בתורה או בנביאים או בכתובים שקירבה משמשת משהו אחר מקירבה של גילוי עריות

תוד"ה ופליגא (השני)-מה שרב חסדא נישק את אחיותיו זה משום שהכיר בעצמו שהוא חסיד ואחיותיו דומות לו כמו קורה (אינו מרגיש יצר הרע באחיותיו)

תוד"ה לעלוקה-לפי הפשט מדובר על גיהנום וכן הפייט (ר' אלעזר הקליר-ה.ב.) סובר ור"ת אומר ש"עלוקה" הוא שם חכם

תוד"ה עד-יתכן שכך הבין אליעזר בן דורדיא שהם יכולים לענות ולכן לא שאל או שהשר של ההרים השיב לו
דף יז:

תוד"ה ניזיל-מכאן לומדים שיש להרחיק כמה שיותר מפתח ביתה של עבודה זרה

תוד"ה כל-בפסוק כתוב שאין לו אלהים ורק אחרי זה שאין לו תורה ומכאן רואים שבהתחלה של הפסוק אע"פ שיש לו תורה אין לו אלהים כי אינו עוסק בגמילות חסדים

תוד"ה ובגמילות-הראיות שהובאו שר' חנינה בן תרדיון עסק בצדקה אע"פ שהוא אמר שלא גמל חסדים ואלו דברים שונים עדיין מן הסתם העוסק בזה עוסק בזה

תוד"ה אלא-מן הסתם רבי חנינא בן תרדיון לא רק היה נאמן על הצדקה אלא גם היה נותן הרבה משלו

תוד"ה מעות-מה קרה בין מעות פורים למעות הצדקה:
רש"י: מדובר במעות סעודת פורים של רבי חנינא וחילק אותם לעניים
ר': חשב שיש לו מעות צדקה וגילה שהם של פורים ובכל זאת נתן לעניים את הצדקה כמו שהבטיח ואח"כ חזר והשלים מכיסו את מעות הפורים

תוד"ה רבן-מהם תרסיים:
רש"י: אורגים

תוס' חוץ מאורגים תרסיים יכולים להיות גם צורפי נחושת ויש אומה שנקראת תרסיים (בגתן ותרש היו תרסיים)

תוד"ה אתיא-
רש"י: זיבורא זכר וזיבורתא נקבה (צירעה)
תוס': מדובר בשני מינים שונים
דף יח.

תוד"ה הוגה-פ"ה...בא"ד-מהו הוגה השם:

רש"י: דורשו ומשתמש בו לצרכיו
תוס': אומר את השם בן 42 אותיות
ונראה... השם-ר"י אוסר להזכיר גם י"ה משם הויה(יה-ה) ומתיר א"ד משם אדנות(אדנ-י) וצב משם צבאות-ת
ור' אלחנן ור' חננאל אוסרים גם א"ד משם אדנות

תוד"ה **להתלמד**-רש"י הסביר שר' חנינא בן תרדיון נענש למרות שהגה את השם המפורש כדי להתלמד כי הקב"ה מדקדק עם צדיקים ונראה שלא גרס את ההסבר של הגמרא ששם כתוב שנענש כי עשה כן בפרהסיא

תוד"ה **מה**-תלמידיו של ר' חנינא בן תרדיון שאלו אותו מה הוא רואה כי חשבו שצריך היה לראות משהו או כי שמעו קול מוזר של האותיות פורחות באוויר ולא הבינו מה פשר הקול

תוד"ה **ואל**-אם גויים שובים אדם כדי להעבירו על מצווה בייסורים שלא יעמוד בהם יש מצווה להתאבד

תוד"ה **וכי**-מה שאל השומר:
תוס': איך אשלם מס עבור בתו של רבי חנינא בן תרדיון שהרי אני מחויב ליתן כסף עבור כל זונה שאני מחזיק לפי אורך הזמן שהיא תחתי כמו שכתוב בתחילת המסכת(ב): שווקים להושיב בהם זונות וליטול מהם

רש"י: הכסף הוא כדי לברוח מעלילות באופן כללי ותהא השומר מה יקרה כשיכלה הכסף

דף יח:

תוד"ה **שלא**-מתי נחשב אדם למתחשב עם הגויים
רש"י: כשמחזק ידיהם ומעודד אותם כשצרים על עיר
ר' אלחנן: כשמתייגיס לצבא שלהם(לכאורה כתוב גם ברש"י שעושה עמהם מצור)

תוד"ה **שמזבלין**-מהו מזבלים:
רש"י: מסדרים צרכי עבודה זרה כמו "זבלני אישי"
ר' תם-לשון גנאי כמו זבל

תוד"ה **מאי**-תימה...אסור-הקושיה מאי ביניהו היא במקום שמזבלין כי במקום שלא מזבלין המחלוקת ברורה שלר' מאיר מותר אם נשא ונתן ולחכמים אסור(יוצא שלר' מאיר אפילו במקום שמזבלין נשא ונתן מותר-ה.ב.)

ועוד...ביניהו-הסבר נוסף הוא שהקושיה היא לרבנן שאוסרים בין במקום שמזבלין ובין במקום שלא מזבלין מה ההבדל ביניהם והתשובה היא שאם נשא ונתן למרות האיסור הדין הוא שבמקום שמזבלין אסור הממון בהנאה ובמקום שלא מזבלין מותר

דף יט:

תוד"ה **אשרי**-כשאומרים איש הכוונה למעט אישה וכשאומרים האיש בה"א הידיעה הכוונה לאיש מסוים ולא לאיש אחר ולא למעט אישה

תוד"ה **על**-רק אם יתחרט שנתן אם לא יקבל את מבוקשו נחשב שעובד על מנת לקהבל פרס אבל אם לא מתחרט על המצווה אע"פ שכוונתו לקבל הנאה מהמצווה נחשב לצדיק גמור

תוד"ה **אמר**-רב סחורה היה רבו המובהק של רבא

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

תוד"ה אנה-ר' נחמן בר יצחק קיים עצת חכמים(ללמוד מעט מעט בכל פעם)ולכן אמר עבדתי שפירושו עשיתי ולא אמר קיימתיה שהוא לשון של קיום מצווה בלבד ולא משתמשים בלשון זה כאשר מדובר בעצה בלבד והגירסא עברתיה דהיינו שעבר על דברי חכמים אין לגרוס

דף יט:

תוד"ה **ישלש**-איך לחלק את הזמן:
רש"י: יומיים מקרא יומיים משנה ויומיים תלמוד
תוס': כל יום ילמד משלושת החלקים ולכן תקנו לומר בבוקר פסורי התמיד(מקרא)משנת איזהו מקומן(משנה)ובריייתא דר' ישמעאל(תלמוד)
ר' תם: ללמוד גמרא זה מכיל את כולם

תוד"ה **אם**-מהו הפרי שיתן בעתו:
ר' אלחנן: הוראה(פסיקת הלכה)
רש"י: קביעת עיתים לתורה

תוד"ה **הגיע**-אין לגרוס בגמרא תכשיטים כי ודאי אין תנא שמתיר לכתחילה לעשות תכשיטים לעבודה זרה ולא שייך להתיר מטעם איבה כמו שהתירו לילד תינוק של עבודה זרה ואם בא לומר שאסור אבל אם עשה שכרו מותר אלה דברי ר' אלעזר האמורא ואין סברא שיהיה כתוב כן במשנה ונראה שכן גירסת רש"י(וכן גרס הגר"א אות ב')

תוד"ה **מכוש**-אע"פ שאסור ליהנות מעבודה זרה אפילו בפחות משווה פרוטה כאן אין הבדל בשכר בין לפני ואחרי המכוש האחרון ולכן יוצא שאין כאן דמי עבודת כוכבים כלל ולמרות שלענין גזל אמרה הגמרא במסכת סנהדרין שגוי מקפיד על פחות משווה פרוטה בשכירות אינו מקפיד

תוד"ה **אלמא**-רבה סובר שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומה שכתוב שיש לו שכרו רק בסוף זה שאת משכורתו נותנים לו בסוף ורק מאז אם לא משלם לו המעסיק עד למחרת עובר על איסור הלנת שכר ואין איסור ריבית בהעלאת המשכורת שלו עד לרגע חזרת הפועל ובודאי שאם חוזר הפועל באמצע זה הסוף ומקבל את שכרו כי השכירות משולמת על העבודה שעשה העובד מתחילה ועד סוף(אע"פ שהתשלום הוא בסוף)

דף כ:

תוד"ה **דאמר**-לא תחונם נוהג בכל האומות שעובדות עבודה זרה ולא רק ב7 אומות(חתי, גרגשי, אמורי, כנעני, פריזי, חיוי ויבוסיי) ואילו שלא תופסים קידושין מהתורה בגוי לשיטת חכמים במסכת קידושין ו"לא תחיה כל נשמה" ואיסור לבא בקהל אחרי שהתגיירו(בנוסף למצרי עמוני ומואבי)וכריתת ברית אסורים דווקא ב7 אומות

תוד"ה **אחד**-הכא...להבין-דרישת הפסוק באופן שהמילים האמצעיות מתייחסות גם למילים לפניהם וגם למילים אחריהם (כמו בפסוק של נבלה "לגר אשר בשערך **תתננה** ואכלה **או מכור** לנכרי" הנתונה והמכירה מתייחסים גם לגר תושב וגם לגוי)מקובלת על כולם אלא אם כן אי אפשר לדרוש גם על המילים לפני וגם על המילים אחרי

ואין...ויתעצבו-יש מקרים בהם שאין להם הכרע לא שייך לדרוש אותם גם על המילים לפני וגם על המילים אחרי כי משמעות המילים באמצע משתנה לפי המילה שאליה תתייחס אכן יש שאלה לגבי שני פסוקים **1**"ובמורה ארבעה גביעים **משוקדים** כפתוריה ופרחיה" מדוע לא דרשנו שגם הגביעים וכן הכפתורים

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

והפרחים משוקדים וכן הפסוק "צא הלחם בעמלק מחר אנוכי ניצב על ראש הגבעה" (שמות י"ז ט' ולא ט"ז ט'
כמו שכתוב במסורת הש"ס-ה.ב.) מדוע לא נדרוש גם על מלחמת עמלק וגם על משה

תוד"ה רבי-תימה... בדמים-לר' יהודה שאוסר לתת מתנה לגוי מהפסוק של נבלה נכתב הפסוק "לא תחונם"
או כדי לאסור מתנה בלאו או כדי ללמד שהנתינה האסורה היא בחינם אבל בכסף מותר
והקשה... בדרך-ריב"ם אומר שר' יהודה מתיר מתנת חינם לגוי שמכיר כי זה כמו מכר וגם לגוי שהולך עמו
בדרך (נתינה מתוך אינטרס מותרת-ה.ב.)
וא"ת... חינם-גם מפני דרכי שלום מותר לתת לגויים מתנת חינם כי זה לא מתנת חינם
וא"ת... ימות-מי שהתיר מתנה לגוי מודה ש"לא מעלין ולא מורידין" (לא הורגים בידיים ולא מחיים-ה.ב.) אלא
שכאן מדובר שיחיה גם בלי המתנה ואין לה השפעה

תוד"ה רבי-אע"פ שתמיד אדם יכול למכור ולא לתת מתנה אפילו לישראל בנבלה יש דין מיוחד כי היא לא
שווה הרבה למכירה ולגר היא שווה כמו בשר רגיל לאכילה לכן מחייבים את האדם לתת במתנה ולא למכור

תוד"ה להקדים-למרות שידענו לרבי יהודה מסברא להקדים נתינה לגר למכירה לגוי עדיין נכתבה נתינה
לגר כי הייתי חושב שלא ניתן לו כדי שיבוא להתגייר לגמרי (מדובר בסוגיא בגר תושב)

תוד"ה הרואה-בירושלמי כתוב שגם על חיות יפות מברך "שככה לו בעולמו"

דף כ:

תוד"ה שלא-האי... שנפתתה-האיסור להרהר ביום הוא מהתורה ואינו אסמכתא בלבד
והקשה... הרהור-ר"י מסביר שגדולתו של יחזקאל שלא הרהר אע"פ שזה איסור תורה היא שכל אדם לא
ניצל מהרהור עבירה כל יום ויחזקאל נלחם בזה וניצח

תוד"ה ענוה בירושלמי כתוב שענוה יותר חשובה מיראת חטא כמו ר' יהושע בן לוי אצלנו ולא כמו ר' פנחס
בן יאיר ובמדרש כתוב שכל שלוש המידות יראת חטא, חכמה וענוה חייבות להיות באדם ואין אחת יכולה
להתקיים בלא חברתה

תוד"ה חסידים-ריב"ל שסובר שענוה גדולה מחסידות יסביר שהחזון הוא לחסידים וקל וחומר לענווים אבל
בשורת הגאולה היא דווקא לענווים כי הם גדולים יותר

תוד"ה ואי-אע"פ שהיינו יודעים לר' יהודה שמותר למכור אילן לגוי לקוץ מזה שמותר שחת וקמה לקצור
עדיין נשנה אילן מצד לא זו אף זו (לא בלבד שאילן מותר אלא אפילו שחת וקמה מותר למכור לגוי)

תוד"ה בהמה-מדובר בבהמה שסתמה אסורה למכירה לגוי דהיינו לפי רשב"ם כל בהמה חוץ מפרה ולרש"י
מדובר בעגלים וסייחים (עיין טו. תוד"ה אימור)

דף כא:

תוד"ה הא-פירוש... ממעשר-מזוזה היא חובה על המתגרר ולא על הבית לכן במכירתו לגוי אין משום
הפקעת חובה של מזוזה אבל במעשר החיוב הוא על השדה ולכן אסור למכור שדה לגוי
ויש... במעשר-אין לפרש שהגמרא היא לפי השיטה שמכירת קרקע לגוי לא מפקיעה חיוב במעשר אלא רק
בפועל הגוי לא יפריש אלא הגמרא היא לשיטה שמכירה לגוי מפקיעה קדושת האדמה ומוטרת ממעשר

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

אבל...כשלו-בית שמוכר לגוי לא מפקיע את הבית מחובת מזוזה כי זו חובה על ישראל הדר בבית ואם ישראל לא דר כגון שעזב או שהוא רק שוכר פטור ממזוזה לעולם וכל החיוב של שוכר לאחר 30 יום בחו"ל ובארץ ישראל מיד והחיוב בכסות שאולה לעניין הטלת ציצית לאחר 30 יום הוא מדרבנן

תוד"ה **קסבר-אע"פ** שיש אצלנו בגמרא דברים משותפים בין סוריא לארץ ישראל ובין סוריא לחוץ לארץ הם לא נכתבו במסכת גיטין בסוגיא שמדברת על דברים המשותפים בין סוריא לארץ ישראל וחוץ לארץ כי התנא לא כתב הכל במסכת גיטין(תנא ושייר)

תוד"ה **כיבוש-מהו** כיבוש יחיד:

רש"י:מה שנכבש בלי אורים ותומים ו60 ריבוא מישראל
ר' יצחק מהרפוט:כל מה שיחיד כבש
תוס':כל מה שאין רשות עדיין לכבוש וכבש

תוד"ה **אלפני-יתכן** להסביר שהחשש שגוי ימכור חלקו לעוד שניים זה חשש רחוק ולא ממש "לפני דלפני"או להסביר שזה ממש "לפני דלפני" שהגוי שמכרתי לו ילך ויחלק לשלושה ויבוא ע"י זה היזק לישראל ולכן המכירה לגוי הראשון היא "לפני דלפני"

תוד"ה **אף-הסיבות** להתיר השכרה לגוי בימי התוס' לבית דירה:

א:אינם מכניסים עבודה זרה בקביעות לביתם וגם כשמכניסים לא עובדים אותה

ב:ר' חיים כהן התיר משום שבחו"ל אין איסור כי הבית לא נקרא "ביתך" והאיסור הוא להביא תועבה אל ביתך

ג:ר"י אומר שהיות והתירו בחו"ל למכור לגוי התירו גם להשכיר והטעם הסביר ר' אלחנן שאם הישראל לא דר בבית שאותו הוא משכיר לא נקרא "ביתך" וכל החיוב במזוזה בארץ במקרה כזה הוא רק מדרבנן וגם האיסור להשכיר לגוי הוא רק מדרבנן ולכן בחו"ל מותר להשכיר בית לגוי

דף כא

תוד"ה **מאי-הקשה**...לשם-רשב"ג החמיר על עצמו שאפילו קבלן גוי אסור לתת לו כביסה בערב שבת אבל להלכה סבר שאפילו באריס מותר לתת לו לעבד את השדה בשבת כי לא נקראת על שם הישראל שהשכיר לו

אכן...טובא-במסכת ביצה לא הזכירו את החומרא של רשב"ג בקבלנות כחלק מהחומרות שנהגו בית רבן גמליאל כבית שמאי משום שבמסכת ביצה נכתבו חומרות שנהגו ביו"ט ולא בשבת

ולפ"ז...לעצמו-מכאן מובן למה הלכה לא כרשב"ג שאסור למסור כלים לכובס בערב שבת אע"פ שכל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו כי רשב"ג לא סבר כן להלכה אלא רק החמיר על עצמו

תוד"ה **אריסא-מה** מותר לגוי לבנות מתי ובאיזה אופן:

ר"ת:שכירות וקבלנות מותרת בשבת ואפילו לבנות דירה לישראל ולישראל אבל אסור לגוי לבנות לו בית בימי אבלו אלא אם כן בונה בשבת או יום טוב ועושה זאת מחוץ לתחום העיר שיש בה יהודים

ר"א:אריסות שדה מותרת אבל קבלנות בית אסורה ולא רק בניין הבית אלא אפילו פיסול האבנים בתוך התחום שהיא עבודה בתלוש(קל יותר)אסורה בשבת והותרו רק מלאכות של תלוש לצורך תלוש(כיבוס)ובתנאי שהנעשות בבית הגוי ולא בפרהסיה ור"ת עצמו החמיר כאשר בנה את ביתו ולא נתן לפועלים לעבוד בשבת

ר' מאיר:מה שהגוי מקבל תמורת עבודתו כסף אסור כי דומה לפועל ומה שמקבל חלק ברכוש עצמו מותר ולפי זה מותר להשכיר רחיים לגוי איפה שהגוי מקבל חלק בקמח

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

מסקנת הסוגיא היא שמותר תלוש בבית הגוי אפילו בתוך בתחום ומחובר חוץ לתחום (קיבולת כר"י ובניין כר"ת)

תוד"ה **אבל**-מדוע הגמרא הניחה שכותי אסור וגוי מותר ולא שכותי אסור וכל שכן גוי:
תירוצים

- 1: הגמרא החליפה מלשון רשב"ג שדיבר על גוי ופתאום דיברה על כותי
- 2: אם היה אסור בגוי הייתה הגמרא אומרת גוי שיש בו רק איסור שהשדה נקראת על שם הישראל וכל שכן הכותי שיש בו גם איסור של "לפני עור לא תתן מכשול"
- 3: ר' אלחנן אומר שהדיוק שלגוי מותר הוא בגלל שכתוב במשנה שמותר להשכיר שדות לגוי ואין חולק בדבר

דף כב.

תוד"ה **אי**-השנו את הקושיא שנאסור להשכיר משום "לפני עור לא תתן מכשול" רק אחרי שידענו שגוי מותר וכותי אסור והסיבה כבר לא יכולה להיות בגלל שנקראת על שם הישראל אלא רק משום "לפני עור לא תתן מכשול"

תוד"ה **תיפוק**-אליבא...כותאי-הסוגיא היא כרבי שמעון בן אלעזר שסובר שכותים גרי אמת(יהודים ממש) ושייך בהם איסור "לפני עור לא תתן מכשול"
ומכאן...י"ט-ר"ת הביא ראיה מכאן ששייך איסור "לפני עור לא תתן מכשול" גם באיסור דרבנן כמו מלאכה בחול המועד שלשיטת ר' תם אסורה מדרבנן ור' אלחנן סובר שמלאכה בחולו של מועד היא איסור מהתורה(וממילא אין מפה ראיה)

תוד"ה **חדא**-נראה שיש לאסור גם שותפות בשדה עם הכותי מהטעם שיעבוד בחול המועד ויש בזה משום "לפני עור לא תתן מכשול"

תוד"ה **לא**-מעשה...מתחילה-מה דין תנור שהגוי עבד בשבת ולא הצנו מתחילה שהישראל לא שותף בשבת:
ר"י: מותר ללא תנאי כי הישראל לא נהנה מזה שהתנור פעיל בשבת בשונה משדה שעבודת השבת משפיעה על תפקוד השדה בהמשך השבוע
ר"ת: כמו שדה בדיוק ואם לא התנו זה נראה כאילו העמיד פועל בידיים ור"י חזר והודה לר"ת וכך פסק התוס'
ר' אלחנן: לא יועיל לתנור אפילו התנו מראש כי נראה כאילו העמיד פועל בשבת לתנור שלו ואמר לו שיקבל שכר בשבת על זה שייסיק עבור הישראל ביום חול
מיהו...יהודה-אם התנור הוא משכון של גוי ביד ישראל מותר לגוי לעבוד גם אם לא התנו ביניהם כי השכר של היהודי הוא ריבית החוב של הגוי ואין לישראל חלק בתנור(לשון רבינו יהודה)

תוד"ה **ת"ש**-אע"פ שיכולנו לדייק מהרישא שדווקא אם אמרו בפירוש שייקח הגוי חלקו בשבת והישראל בחול ובסתם יהיה מותר דייקנו מהסיפא שהיא החידוש שהתנו במפורש לפני השותפות יהיה מותר ולכן דייקנו שבסתם אסור

תוד"ה **ואם**-תוס' כאן אומרים שברור איפה שהתנו בתחילה לא שייך לאסור אפילו אם באו לחשבון(קצת שונה מהתוס' הקודם שם אומרים התוס' שחידוש שתנאי מפורש תופס וכאן זה דבר ברור לתוס'-ה.ב)